

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه بین‌المللی امام خمینی

IMAM KHOMEINI
INTERNATIONAL UNIVERSITY

دانشکده علوم اجتماعی

رویکرد کیفی بر آزادی اجتماعات و راهپیمایی‌ها

پایان‌نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی

احمد شکری بخشایش

استاد راهنما:

دکتر هاله حسینی اکبر نژاد

استاد مشاور:

دکتر مسعود البرزی ورکی

۱۳۹۸ بهمن

به پاس تعبیر عظیم و انسانی شان از کلمه ایثار و از خود گذشتگان
به پاس عاطفه سرشار و گرمای امیدبخش وجودشان که در این سردترین روز گاران بهترین پشتیبان است
به پاس قلب های بزرگشان که فریادرس است و سرگردانی و ترس در پناهشان به شجاعت می گراید
و به پاس محبت های بی دریغشان که هرگز فروکش نمی کند
این مجموعه را به پدر و مادر عزیزم تقدیم می کنم.

اکنون که به یاری پروردگار و یاری و راهنمایی اساتید بزرگ موفق به پایان این رساله شده‌ام
وظیفه خود دانسته که نهایت سپاسگزاری را از تمامی عزیزانی که در این راه به من کمک
کرده‌اند را به عمل آورم:

در آغاز از استاد عزیز سرکار خانم دکتر هاله حسینی اکبرنژاد که راهنمایی این پایان نامه را به
عهده داشته‌اند کمال تشکر را دارم.

از جناب آقای دکتر مسعود البرزی ورکی که استاد مشاور این پایان نامه بوده‌اند نیز قدردانی
می‌نمایم.

از داوران گرامی خانم دکتر خانعلی پور و آقای دکتر بابایی که زحمت داوری و تصحیح این
پایان نامه را به عهده داشتند کمال سپاس را دارم.

خالصانه از تمامی اساتید و معلمان و مدرسانی که در مقاطع مختلف تحصیلی به من علم آموخته
و مرا از سرچشمه دانایی سیراب کرده‌اند متشکرم.

از کلیه هم‌دانشگاهیان و همراهان عزیز، دوستان خوبم نهایت سپاس را دارم.

دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)

معاونت آموزشی - مدیریت تحصیلات تکمیلی

فرم تأییدیه هیأت داوران جلسه دفاع از پایان نامه رساله (فرم شماره ۱۶)

بدین وسیله گواهی می‌شود جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد دکتری مجتبی آملی دانشجوی دانشجوی گرایش فیزیک تحت عنوان توسعه روش‌های اندازه‌گیری در فیزیک ذرات در تاریخ ۱۳۹۸/۱۰/۱۰ در دانشگاه برگزار گردید و این پایان نامه با نمره ۱۸ و به حروف ص درجه مورد تأیید هیأت داوران قرار گرفت.

ردیف	نام و نام خانوادگی	مرتبه دانشگاهی	دانشگاه یا مؤسسه	سخت	نظر
۱	دکتر علی محمدی	استاد	دانشگاه امام خمینی	۱۸	دانشجوی
۲	دکتر سید علی	دکتر	دانشگاه امام خمینی	۱۸	دانشجوی
۳	دکتر سید محمد	دکتر	دانشگاه امام خمینی	۱۸	دانشجوی
۴	دکتر سید علی	دکتر	دانشگاه امام خمینی	۱۸	دانشجوی
۵					

● در صورت وجود استاد راهنمای فرم برای پایان نامه رساله، یک ردیف با عنوان استاد راهنمای فرم، بین ردیف استاد راهنما اضافه شود.

بدین وسیله گواهی می‌شود
 فرمتاریخ ۱۳۹۸/۱۰/۱۰ بابت مقاله مستخرج از پایان نامه مجتبی آملی به نمره فوق اضافه شد و نمره نهایی
 نامبرده به ص به حروف ص تغییر یافت

مدیریت تحصیلات تکمیلی دانشگاه
 مهر و امضاء

تذکره: این فرم پس از تکمیل بر پایان نامه رساله مرجع می‌گردد.

انجمن نامه اصالت اثر

ایجناب آقای دکتر **محمد علی گلشنی** دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد در رشته **مخزن**
 گرایش **حس و ادراک** که در تاریخ **۱۳۹۸/۰۶/۰۳** از پایان نامه ی خود تحت عنوان
رابطه کنش حسی و ادراک با تعاملات در محیط های
 با کسب درجه ی **.....** دفاع کرده اند، شرفا و قانونا متعهد می شود:

۱. مطالب مندرج در این پایان نامه، حاصل تحقیق و مطالعه ایجناب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران نامی از پایان نامه، کتاب، مقاله و غیره استفاده کرده اند، با رعایت کامل اصالت، مطابق مقررات، اقدام به ارجاع در متن و ذکر آن در فهرست منابع و مآخذ نموده ام.
۲. تمامی با بحثی از این پایان نامه قضا برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی به سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
۳. مقالات مستخرج از این پایان نامه کاملا حاصل کار ایجناب بوده و از هرگونه جعل داده و یا تغییر اصلاحات پرهیز کرده ام.
۴. از ارسال همزمان و یا تکراری مقالات مستخرج از این پایان نامه (با پیش از ۳ درصد همپوشانی) به مجلات و یا همایش های گوناگون خودداری نموده و می نمایم.
۵. کلیه حقوق مادی و معنوی حاصل از این پایان نامه منطبق با دانشگاه بین المللی امام خمینی از ما بوده و متعهد می شوم هرگونه بهره مندی و یا نشر دستاوردهای حاصل از این تحقیق اعم از چاپ، کتاب، مقاله، ثبت اختراع و غیره آنچه در زمان دانشجویی و یا بعد از فراغت از تحصیل با کسب اجازه از استاد راهنما/اراضعاً باشد.
۶. در صورت اثبات تخلف و نقض موارد پیشگفته فوقی از هر زمان مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه بین المللی امام خمینی (از ما) از درجه اعتبار ساقط و ایجناب هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی دانشجو

محمد علی گلشنی
 گلشنی

سوگندنامه دانش آموختگان کارشناسی ارشد دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)

به نام خدا

سپاس ایزد منان را که مرا مشمول الطاف خویش نمود که با طی مراحل تحصیل موفق به اخذ درجه کارشناسی ارشد شوم. به شکرانه این نعمت بزرگ الهی که با امکانات این مرز و بوم، فراهم و نزد اینجانب به امانت گذاشته شده است، در پیشگاه ملت ایران به کتاب آسمانی خود، قرآن کریم، سوگند باد می‌کنم که:

- در سراسر زندگی حرفه‌ای، در راه اعتلای کشور ایران و جامعه بشری به نحو احسن قدم برداشته و در این راه از هیچ تلاشی دریغ ننمایم.
- در تمام فعالیت‌های تخصصی، رضای خدا را همراه با صداقت علمی و اجتماعی در نظر داشته و از موقعیت‌های به دست آمده در جهت رفع مشکلات جامعه استفاده کنم و در همه‌ی امور، منافع کشور را بر منافع فردی مقدم بدارم.
- همواره علم و دانش خود را به روز نگاه داشته و در ایفای مسئولیت و تعهدات حرفه‌ای در حد توان سعی و تلاش خود را به کار گیرم.
- و اینکه از خداوند علیم توفیق بندگی و پای بندی به مفاد این سوگندنامه را خواستارم و از اوستی خواهم که مرا در ایفای رسالت علمی و انسانی خویش موفق بدارد.

نام و نام خانوادگی دانشجو

امضاء
نگهدارنده

معاونت برنامه‌ریزی و توسعه منابع، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

مجموعه پرونده بوداری از پایان نامه ارسال شده

کتابچه حقوقی نامه از جهانب، تکثیر، نسخه بوداری، ترجمه، اقتباس و... از نتایج این پایان نامه
توسط دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) فراروی محتوای نامه است. بهره‌برداری از این پایان
نامه ارسال شده از چهار جنبه حقوقی، کتابخانه‌ای و با توجه به محدودیتی که توسط استاد راهنما به
شرح زیر تعیین می‌شود، بلافاصله است:

بهره‌برداری از این پایان نامه ارسال شده برای هدف کتابخانه‌ای است

بهره‌برداری از این پایان نامه ارسال شده با هدف مجوز از استاد راهنما بلافاصله است

بهره‌برداری از این پایان نامه ارسال شده تا تاریخ _____ ممنوع است

استاد راهنمای فوق‌الذکر از گزینه‌های بالا انتخاب کند و مسئولین کتابخانه موظف به رعایت موارد تعیین
شده می‌باشند.

نام استاد و یا اسجید راهنما: سید کاظم درآلم حسینی

تاریخ: ۱۳۹۹، ۰۴، ۱۰

زیر امضاء: [Signature]

چکیده:

حق برگزاری اجتماعات، یک حق بنیادین است تا زمانی که از محدوده قانونی فراتر نرود، تحدید آن، وجاهت عقلانی و حقوقی ندارد. این حق توسط افراد، گروه‌ها و انجمن‌ها اعمال می‌شود. حق اجتماع مسالمت آمیز برای بیان جمعی و به‌ویژه برای اعتراضات ضروری است و بنابراین نقش مهمی در زندگی مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی همه جوامع دارد. قانونگذار اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز این حق را براساس اصل ۲۷ قانون اساسی به رسمیت شناخته است. با توجه به این که اکثر حق‌ها به صورت مطلق نبوده و دارای محدودیت هستند آزادی اجتماعات نیز از این مقوله بی‌نصیب نبوده و با محدودیت‌هایی از جمله «عدم حمل سلاح» و «مسالمت آمیز بودن» مواجه هست.

اجتماعات و راهپیمایی‌هایی که محتمل است وجهه اعتراض آمیز پیدا کنند، ممکن است چندان مطلوب دولت‌ها نباشد و دولت‌ها سعی در پراکنده کردن تجمع را داشته باشند که ماده ۵۷۰ ق.م.ا. جهت ضمانت اجرای نقض این آزادی‌ها بیان شده است. دلایل زیادی موجب تبدیل اجتماعات مسالمت آمیز به شورش و آشوب می‌گردد. اما به معنای این نیست که مامورین شرکت کنندگان را با شیوه‌های مخالف حقوق بشری سرکوب و یا بازداشت نمایند. از این رو لازم و ضروری است که حقوق کیفی از حقوق شرکت کنندگان در برابر مقامات متجاوز دفاع کند. همچنین حقوق کیفی باید از جان، ناموس و اموال شهروندان در مقابل آشوبگران نیز دفاع کند و خشونت کنندگان را با مجازات‌های سازگار به سزای اعمال خود برساند. بنابراین کنترل مطلوب اجتماعات مسالمت آمیز و غیر مسالمت آمیز توسط پلیس به‌عنوان اصلی‌ترین نهاد تامین کننده نظم عمومی انجام می‌گیرد.

واژگان کلیدی: آزادی، کیفی، دادرسی، جرم، اجتماعات، راهپیمایی‌ها.

فهرست

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱
طرح مسئله.....	۲
اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۷
طرح سؤال‌های اصلی تحقیق.....	۸
طرح سؤال‌های فرعی تحقیق.....	۸
فرضیه‌های اصلی تحقیق.....	۸
سوابق پژوهشی موضوع.....	۸
بیان روش و مراحل انجام کار تحقیق.....	۱۰
سازمان‌دهی تحقیق.....	۱۰
فصل اول: کلیات.....	۱۱
تعریف مفاهیم و پیشینه‌ای تاریخی.....	۱۱
درآمد.....	۱۲
بخش اول: تعریف مفاهیم و اصطلاحات.....	۱۲
مبحث اول: آزادی.....	۱۲
گفتار اول: آزادی منفی و آزادی مثبت.....	۱۴
گفتار دوم: آزادی اجتماعی در قرآن.....	۱۵

- گفتار سوم: آزادی اجتماعات ۱۶
- بحث دوم: مفهوم و تعریف راهپیمایی ۱۹
- مبحث سوم: مفهوم مسالمت آمیز بودن اجتماعات و راهپیمایی‌ها ۲۰
- گفتار چهارم: اجتماعات و راهپیمایی‌های غیر مسالمت آمیز ۲۱
- بند اول: اغتشاش ۲۲
- بند دوم: شورش ۲۲
- گفتار هشتم: محاربه ۲۲
- گفتار نهم: تبانی برای ارتکاب جرم علیه امنیت ملی ۲۴
- گفتار دهم: بغی ۲۵
- گفتار یازدهم: امنیت عمومی ۲۶
- گفتار اول: سیر تحول آزادی اجتماعات و راهپیمایی‌ها در ایران ۲۸
- الف: آزادی اجتماعات صنفی قبل از انقلاب اسلامی ۲۸
- ب: جمهوری اسلامی و فراز و نشیب‌های آزادی احزاب و اجتماعات ۳۰
- فصل دوم: ۳۴
- بخش اول رویکرد غیر کیفی قوانین داخلی و مقررات بین‌المللی بر آزادی اجتماعات ۳۴
- گفتار اول: اجتماعات و راهپیمایی‌های مسالمت آمیز در قوانین داخلی ۳۵
- بند اول: عدم حمل سلاح ۳۶
- بند دوم: عدم اخلال به مبانی اسلام ۳۸
- بند سوم: کسب اجازه از مقامات ۳۹
- بخش دوم: نگاهی بر آزادی اجتماعات و راهپیمایی‌ها در کشورهای دیگر ۴۲
- گفتار اول: آمریکا ۴۲
- گفتار دوم: آلمان ۴۲
- گفتار سوم: فرانسه ۴۳
- بخش سوم: نگاهی به اعلامیه حقوق بشر و میثاقین ۴۳

- بخش چهارم: اصول حاکم بر محدودیت آزادی اجتماعات و راهپیماییها ۴۵
- گفتار اول: محدودیت آزادی اجتماعات و راهپیماییها..... ۴۵
- بند اول: استثنائی بودن اعمال محدودیتهای مشروع..... ۴۶
- بند دوم: قانونی بودن محدودیتهای..... ۴۶
- بند سوم: سازگار بودن محدودیتهای با مقتضیات جامعه دموکراتیک..... ۴۷
- بخش پنجم: حمایت قضایی و غیر قضایی از آزادی اجتماعات و راهپیماییهای مسالمتآمیز..... ۴۹
- گفتار اول: حمایتهای غیر قضایی از آزادی اجتماعات و راهپیماییها..... ۴۹
- گفتار دوم: حمایتهای قضایی از آزادی اجتماعات و راهپیماییها..... ۴۹
- فصل سوم:..... ۵۱
- مبانی آزادی اجتماعات و راهپیماییهای مسالمتآمیز و نقد رویکرد کیفی نسبت به آن..... ۵۱
- درآمد..... ۵۲
- بخش اول: مبنای اجتماعات و تظاهرات..... ۵۲
- گفتار اول: تفکرات مذهبی..... ۵۲
- گفتار دوم: قرارداد اجتماعی..... ۵۳
- گفتار سوم: دموکراسی..... ۵۴
- گفتار چهارم: حقوق فطری..... ۵۵
- بخش دوم: دادرسی عادلانه..... ۵۵
- گفتار اول: بازداشت موقت..... ۵۶
- گفتار دوم: علنی بودن محاکمات..... ۵۷
- گفتار سوم: اصل برائت..... ۵۸
- گفتار چهارم: منع شکنجه..... ۵۸
- گفتار پنجم: حق برخورداری از وکیل مدافع..... ۶۰
- بخش سوم: رویکرد پلیس به آزادی اجتماعات..... ۶۱
- گفتار اول: استفاده از زور و بکارگیری سلاح..... ۶۳

- ۶۵ گفتار دوم: فیلمبرداری
- ۶۶ گفتار سوم: رویکرد حقوق بشر به حضور پلیس در اجتماعات مسالمت‌آمیز
- ۶۹ فصل چهارم:
- ۶۹ اجتماعات و راهپیمایی‌های غیر مسالمت‌آمیز و ضمانت اجرای آن
- ۷۰ درآمد
- ۷۰ بخش اول: جرائم علیه امنیت و آسایش داخلی کشور
- ۷۰ گفتار اول: حرق، تخریب و اتلاف اموال به قصد مقابله با حکومت
- ۷۱ گفتار دوم: حرق و یا تخریب و یا خرابکاری و سایل عمومی
- ۷۲ گفتار سوم: تحریک به جنگ داخلی و قتال و نهب و غارت
- ۷۴ گفتار چهارم: محاربه
- ۷۴ بند اول: عنصر قانونی
- ۷۵ بند دوم: عنصر مادی
- ۷۵ بند سوم: عنصر معنوی
- ۷۶ گفتار پنجم: تبانی برای ارتکاب جرم علیه امنیت ملی
- ۷۷ گفتار ششم: بغی
- بخش دوم: اهانت به مقدسات دینی و بیان‌گذار جمهوری اسلامی و مقام معظم رهبری و مقامات سیاسی
- ۷۸
- ۷۹ گفتار اول: اهانت به مقدسات دینی
- ۸۰ گفتار دوم: توهین به بنیان‌گذار جمهوری اسلامی و مقام معظم رهبری
- ۸۱ گفتار سوم: توهین به مقامات سیاسی مملکت
- ۸۱ بخش سوم: جرم سیاسی
- ۸۳ نتیجه‌گیری
- ۸۵ پیشنهادهای

مقدمه

الف - طرح مسئله

آزادی پدیده طبیعی نیست، از صفات واقعی انتزاعی فلسفی، یا از صفات فرض ریاضی اشیاء هم نیست، بلکه مفهومی است اعتباری و عملی که از استعداد طبیعی یک موجود برای تکامل اعتبار می‌شود و خلاصه مفهومش این است که نباید مانعی در راه رشد استعداد طبیعی به وجود آورد. آزادی مطلق نه دست‌یافتنی است نه چیز مطلوب. بدیهی است که امکان ندارد در جامعه آزادی مطلق باشد لازمه طبیعت جامعه این است که آزادی‌ها محدود باشد: یعنی آزادی هر فرد به آزادی فرد دیگر محدود گردد. در قدیمی‌ترین اعلامیه منسجم حقوق بشر آمده است که: آزادی عبارت است از اینکه قدرت انجام دادن هر عملی که به دیگری صدمه نزند بنا بر این محدوده اعمال حقوق طبیعی هر انسان فقط تا آنجاست که استفاده از همین حقوق طبیعی را برای سایر اعضای جامعه تضمین کند که این محدوده فقط به وسیله قانون مشخص می‌شود. آزادی صرفاً در کنار محدودیت دارای معنا و مفهوم خواهد بود. آزادی بدون محدودیت یعنی هرج و مرج، هیچ جامعه سازمان‌یافته‌ای آزادی بدون محدودیت را بر نمی‌تابد. بنابراین در کنار تأسیس آزادی باید توجه ویژه‌ای به موضوع محدودیت‌های وارده بر آن شود. ولی این خطر نیز همواره وجود خواهد داشت که ضرورت وجودی محدودیت‌ها دستاویز رژیم‌های استبدادی قرار گرفته و هر آنچه را که مطابق با میل و خواسته ایشان نیست به عنوان محدودیت قلمداد کنند. لذا ضروری است که در کنار پذیرش اصل محدودیت آزادی‌ها به چارچوب‌بندی و اصل‌گذاری بر محدودیت‌ها پرداخته شود. با چارچوب‌بندی عمل دولت‌ها در برقراری محدودیت‌ها، هم موضوع هرج و مرج منتفی خواهد بود و هم سوءاستفاده دولت‌های تمامیت‌خواه. بابایی، ۱۳۸۷: ۱۰۲-۱۰۳).

واژه «اجتماع» از نظر لغوی به معنای دورهم جمع آمدن و انجمن شدن، تجمع و اتفاق کردن بر چیزی است: بر این اساس اجتماعات به معنای دسته‌های به هم پیوسته است و در اصطلاح عبارت است از گردآمدن موقت گروهی از افراد بر حسب قرار یا دعوت قبلی در محل معین به منظور دفاع از منافع مشترک. راهپیمایی در لغت به معنای راه پیماینده، راه رونده و مسافر است و در اصطلاح مطالبات و اعتراضات جمعی مردمی که به طور موقت و سازمان‌یافته با قرار قبلی و همراه با صف‌بندی افراد در معابر عمومی همچون خیابان‌ها شکل می‌گیرد. (علیزاده و صالحی، ۱۳۹۶: ۱۳۰-۱۳۲).

با توجه به قوانین موضوعه و نظریات دکترین حقوقی می‌توان آزادی اجتماعات و راهپیمایی‌ها را این‌گونه تعریف کرد: آزادی اجتماعات و راهپیمایی‌ها عبارت است از این که افراد آزاد هستند آگاهانه، عامدانه به صورت مسالمت‌آمیز در کنار یکدیگر به طور موقت و بدون هراس از مداخله دولت برای بیان مطالب در زمینه‌های مختلف گرد هم آیند و به بیان خواسته‌های خود از این طریق بپردازند. آزادی

اجتماعات و راهپیمایی‌ها یکی از ارزنده‌ترین آزادی افراد است. آزادی اجتماعات و راهپیمایی‌ها یکی از خصائص و ویژگی‌های دولت‌های مردمی و از برجسته‌ترین مظاهر آزادی است و در هر جامعه‌ای بنا به عوامل متعدد سیاسی، آرمانی، قومی، مذهبی، نژادی،... امکان بروز اجتماعات و راهپیمایی‌های اعتراض آمیز وجود دارد فارغ از اینکه اجتماعات اعتراض آمیز در نهایت می‌تواند به معضل امنیت ملی مبدل شود اما تا رسیدن به این وضعیت حقوق و ارزش‌هایی در اجتماعات و راهپیمایی‌های اعتراض آمیز نهفته است که نمی‌توان انگ بدبینی و برچسب ناامنی و خشونت طلبی بر آن زد از این رو باید گفت که اعتراض در سایه حقوق انسانی قرار دارد هر چند ارزش نیست اما ارزش ساز هست. (عالی پور، ۱۳۹۷: ۳۵۱).

اعتراض هر گاه به صورت تجمع و راهپیمایی گسترده در آید ممکن است با رفتارهایی سرزنش آمیز نظیر توهین، فحاشی، تخریب اموال و اماکن عمومی، ضرب و جرح افراد و مانند آن توأم گردد که بر اساس مقررات جزایی، دارای عنوان مجرمانه بوده و قابل کیفر است. هر چند این رفتار و گفتارهای خشونت آمیز منتسب به اکثر افراد برگزارکننده تجمع یا راهپیمایی نباشد. باید اندیشید که چه رویکردی برای پاسخ به آن اتخاذ شود. (عالی پور، ۱۳۹۷: ۳۵۱). غیرقانونی بودن اجتماعات موجب توجه بر خوردها و مقابله‌های خشن و غیرمتناسب دولت‌ها نخواهد بود. بنابراین دولت‌ها در کنار وظیفه حفظ نظم و امنیت که هنوز هم به عنوان یکی از کارکردهای مهم دولت‌ها مورد توجه است باید اصولی را در ارتباط با تجمعات غیرقانونی رعایت کنند. بنابراین برای کنترل اجتماعات باید اصولی را رعایت کرد یکی از این اصول در مورد ابزارها و وسایلی است که جهت کنترل اجتماعات به کار گرفته می‌شود و این ابزارها نباید منجر به صدمات شدید به افراد و جمعیت حاضر شوند. ثانیاً کنترل جمعیت در این خصوص باید توسط نیروهای آموزش دیده باشد و از سوی دیگر ابزارها و شیوه کنترل باید متناسب با وخامت اوضاع و احوال اجتماعات ناآرام باشد. (بابایی، ۱۳۸۷: ۹۲-۹۴). بنابراین علاوه بر رعایت تدابیر پیشگیرانه برگزاری اجتماعات با رعایت نظم و امنیت جامعه و رعایت حقوق دیگران نیز صورت گیرد. تخلف گروه‌ها در نقض هر یک از موارد، اجتماع را تبدیل به اجتماع غیرقانونی خواهد کرد. در قانون جمهوری اسلامی ایران برخلاف قانون سایر کشورها جرائم خاصی برای اجتماعات غیرقانونی پیش‌بینی نشده است بنابراین علی‌الاصول جرائم مربوطه، مشمول عموماًت قانون مجازات اسلامی قرار خواهد گرفت.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در اصل ۲۷ آزادی اجتماعات را محدود به عدم حمل سلاح و به شرط آن که محل به مبانی اسلام نباشد به رسمیت شناخته است. این محدودیت‌ها مؤید قید مسالمت آمیز بودن اجتماعات است و دلیل اصلی اینکه حمل سلاح باعث خارج شدن تجمعات از حالت مسالمت آمیز می‌شود و ممکن است تهدید امنیت عمومی یا همان جان افراد و دیگری مغایرت آن با اهداف جامعه دموکراتیک باشد. امنیت عمومی و جان افراد هنگامی که تجمع کنندگان مسلح باشند به شدت در معرض

تهدید خواهد بود. چه بسا هنگامی که تجمع کنندگان و مخالفانشان با یکدیگر درگیر شوند نه تنها جان خودشان به خطر افتد بلکه حق حیات سایر شهروندان نیز تهدید و حتی نقض می‌شود. حمل سلاح همچنین مخالف با اهداف و ضروریات جامعه دموکراتیک بوده و به نوعی نقض غرض است چه اینکه اساساً دموکراسی، گفتگو را جایگزین خشونت و برخوردهای خشن کرده و آزادی اجتماعات طریقی است که افراد می‌توانند با بکارگیری آن بسیاری از مسائل، دغدغه‌ها و حتی اعتراضات خود را به گوش همگان رسانده و سوپاپ اطمینانی برای جامعه و حکومت برای جلوگیری از خشونت و نیز امکان تبادل اطلاعات از طریق مسالمت‌آمیز باشد. علاوه بر این که حمل سلاح در اجتماعات ضرورتی ندارد، بلکه باب خشونت را باز کرده و از نیت اصلی اجتماع کنندگان حکایت می‌کند که همانا اعمال خشونت و به کارگیری آن در تجمعات است هر چند از آن استفاده ننمایند. (اسلامی و کمالوند، ۱۳۹۳: ۱۹۴-۱۹۵).

از این رو نه تنها اجتماعاتی که از سلاح استفاده می‌کنند وصف مسالمت‌آمیز را نقض کرده و مورد حمایت نیست بلکه اقدام آن‌ها را می‌توان به اتهام حمل اسلحه به صورت غیر مجاز یا محاربه و یا حتی با تحقق شرایط، به عنوان شروع به ارتکاب جرائم یا جرائم علیه امنیت، تعقیب کرد. اجتماعاتی که خشونت‌آمیز بوده و در آن تجمع کنندگان به زور متوسل شوند نیز مورد شناسایی و حمایت نیست. نیروی انتظامی به عنوان حافظ نظم و امنیت در جامعه موظف به مقابله و برخورد با آن‌ها است.

دوم آنکه، راهپیمایی یا تجمع، مخل به مبانی اسلام نباشد. ابهام این شرط در این است که در متون فقهی، در ارتباط با راهپیمایی و تجمع، بحثی صورت نگرفته است مگر این که مشمول محاربه و بلی گردد. در محاربه تجرید سلاح شرط است (ماده ۲۷۹ قانون مجازات اسلامی) و در بغی، قیام علیه حاکم اسلامی (ماده ۲۸۷ قانون مجازات اسلامی) بنابراین چنانچه راهپیمایی یا تجمعی بدون سلاح و بدون مخالفت یا شورش علیه حاکم اسلامی محقق گردد، چگونه می‌تواند با مبانی اسلام در تعارض باشد؟ ظاهر آنکه در مبانی اسلام فراتر از محاربه و بغی هست و چنانچه هر یک از شرکت کنندگان یا همه آن‌ها، امر یا نهی شارع را نقض کنند، مشمول حدود و تعزیرات می‌شوند. (عالی پور، ۱۳۹۷: ۳۵۳-۳۵۴).

تجمعات و راهپیمایی‌ها، اقدامات و فعالیت‌هایی هستند که با تجویز قانون اساسی مشروع و مباح بوده و فی‌الذمه، با جمیع شرایط، حق محسوب می‌شوند در عین حال، از منظر حقوق کیفری و مسئولیت مدنی، اعتراضات زمانی ماهیت حقوقی پیدا می‌کنند که در اثر آن‌ها خساراتی به اشخاص و یا دولت وارد شود و یا معترضین، حین اعتراض، مرتکب رفتار مجرمانه شوند. تجمعات اعتراض‌آمیز در برخی موارد، بدون آن که منجر به خشونت یا ناآرامی شوند، رفتارهای مجرمانه قلمداد می‌گردند. برای مثال تجمعات گروه‌های طرفدار نژادپرستی یا هم‌جنس‌گرایی و یا گروه‌هایی که در صدد دگرگون کردن شیوه مرسوم زندگی افراد هستند فی‌نفسه مشروع نیستند همچنان که اگر در کشور ما تجمعی در راستای مخالفت با اسلام

شکل بگیرد، از محدوده قانونی بودن خارج است. تجمعات اعتراض آمیز ممکن است به صورت مستقیم یا فیزیکی تحقق یابند که در این صورت، رفتارهایی مانند تخریب یا ضرب و جرح ارتکاب می‌یابند. این رفتارها، همچنین ممکن است به صورت غیر مستقیم یا غیر فیزیکی، مثلاً از طریق رسانه یا اینترنت حادث شوند که در اعمال غیرقانونی نشر اکاذیب، توهین، افترا، تبلیغ علیه نظام و مانند آن نمود پیدا می‌کنند و در حالت اعتراض فیزیکی، مثل سخنرانی توهین آمیز نیز قابلیت تحقق دارند. تجمعات ممکن است در قالب جرائم سازمان یافته و برنامه ریزی شده برای ارتکاب جرم یا تبلیغ علیه دولت ظهور نماید. (عالی پور، ۱۳۹۷: ۳۵۷-۳۵۸).

همان طور که در بالا ذکر شد در مقررات جزایی کشور ما، تجمع غیرقانونی به صراحت تحت عنوان مجرمانه مجزایان نگردیده است. اما در قانون مجازات اسلامی چندین ماده مرتبط با تجمع غیرقانونی وجود دارد که عمدتاً به مقدمات این رفتار اشاره می‌کنند و از حیث قواعد حقوق کیفری، متضمن معاونت در جرم است. که به لحاظ مخاطره آمیز بودن اعمال در راستای حمایت از امنیت تحت عنوان مجرمانه مستقل مقرر گردیده‌اند.

بر اساس ماده ۶۱۸ قانون مجازات اسلامی هر کس با هیاهو و جنجال یا حرکات غیرمتعارف یا تعرض به افراد موجب اخلال نظم و آسایش و امنیت عمومی گردد یا مردم را از کسب و کار بازدارد به حبس از سه ماه تا یک سال و تا (۷۴) ضرب به شلاق محکوم خواهد شد.

طبق ماده ۵۱۲ قانون مجازات اسلامی، هر کس مردم را به قصد برهم زدن امنیت کشور به جنگ و کشتار یا یکدیگر اغوا و تحریک کند، صرف نظر از اینکه موجب قتل و غارت بشود یا نشود به یکتا پنج سال حبس محکوم می‌گردد.

همچنین قانون گذار در فصل شانزدهم با عنوان «اجتماع و تبانی برای ارتکاب جرائم» مقررات کلی بیان کرده است که در زمینه پیشگیری از تحقق تجمعات غیرقانونی، بی تأثیر نیست و بر اساس ماده ۶۱۰، هر گاه دو نفر و یا بیشتر، اجتماع و تبانی نمایند که جرائمی را بر ضد امنیت داخلی یا خارج کشور مرتکب شوند یا وسایل ارتکاب آن را فراهم نمایند در صورتی که عنوان محارب بر آنان صادق نباشد به دو تا پنج سال حبس محکوم خواهند شد. این ماده با استعمال عبارت «اجتماع و تبانی» صراحت بیشتری نسبت به جرم بودن تجمعات غیرقانونی دارد.

ماده ۶۱۱ قانون مجازات اسلامی، می‌تواند به عنوان یکی از صور تجمع غیرقانونی افراد مطرح شود این ماده بیشتر روی اموال، اعراض و نفوس مردم تمرکز دارد تا امنیت داخلی. قابل ذکر است که از ماده ۶۰۷ قانون مجازات اسلامی، می‌توان در جهت کنترل تجمع غیرقانونی از طریق مأمورین نظامی یا ضابطین دادگستری اقدام کرد: که این ماده برای تمرکز از دستور مأمورین یا مقاومت در برابر آن حبس مقرر کرده است.